

Jože Kos Sine

NAZORSKE ZGODBE

Kratka besedila s presečišča leposlovja, vpogledov v družbo,
medčloveških odnosov, zgodovine, osebnih biografij,
politične angažiranosti ...

(delček nastajajoče knjige)

TISTIM, KI ORJEJO LEDINO

Premec, s katerim prodiramo v nov čas, Zemlja, na kateri jezdim v vesoljni prostor in vse neznano, kar čutimo vrh nosú, ko se za njim premikamo naprej ... že čez sekundo bomo doživeli, česar še nihče ni, že prav kmalu bo vse takó, kakor še ni bilo nikoli. Kako široke možnosti! Kako razsežne poljane! Koliko prostora za presežja, preizkuse, spremembe, za svežino predstav in prepihanost čumnat!

A vendar bo za večino ljudi v novem času prav enako, kakor je že tisočkrat bilo. Ne bo preboja, premec ne bo čutil novorojene soli, nos bo zaznaval postane vonjave. V ogromnem ponavljanju istega je le za ščepec razvoja, pristnih novosti, uresničenih hotenj, v zaprašenih obratih so preverjeni obrazci, utečene koristi in vsakdanja bol. Preveze strahu, nejevere, šibkost pobud in vzpodbud, odsotnost zamisi, zagona, stisk prepovedi in ... najmanjši skupni imenovalec preživetja.

Redki vidijo onkraj ožine možnega, malo jih je, ki na premcu človeštva, v jutrišnjem dnevu, rosnem kot mlada sol, polnega srca in s pridržanim dihom čakajo uresničenja tistega, za kar premnogim zamolčane sanje govore, da je lepo, da je dobro, da je prav.

(v Mariboru, 2018)

O PEKI KRUHA

Zbrali smo se, da spečemo kruh. Dosti kruha, več sto hlebcev. Za mnogo lačnih ljudi. Časa imamo le do naslednjega dne, do pete ure zjutraj.

Nekateri med nami bodo že na začetku dela vrgli puško v koruzo. Drugim ne bodo všeč delovni pogoji in se bodo kaj kmalu odpravili drugam. Tretji se bodo kadarkoli med delom posvetili poljubni stvari. Četrtri bodo početje vseh ostalih le nemo opazovali. Peti bodo obtičali ob samo zanje pomembni podrobnosti. Šeste bodo osebne lastnosti sodelavcev tako zelo motile, da se ne bodo mogli osredotočiti na svoje delo. Sedmi se bodo v nedogled prerekali o krušni recepturi. Osmim bo glavna skrb, kako neopazno izmakniti čim več hlebcev zase. Deveti bodo delali le na videz in komaj čakali na čas malice. In deseti, peščica preudarnih in vestnih, se bo gnala, da iz te ladje norcev do jutra iztisne vsaj nekaj hlebcev kruha.

(v Ljubljani, Celju in Mariboru, 2011)

O VESELEM LONCU ETNIČNOSTI

Na glavni ulici v Münchnu igrata čila starec in starka: on na harmoniko, ona na tamburin. On tudi poje. Kar naprej se smehljata in si sploh ne belita glave s tem, da se v odprtem kovčku pred njima kovanci nabirajo tako zelo počasi. Sta mar iz Armenije, Kazahstana ...?, ugibam na podlagi melodije in njunih obraznih črt. Mimo hodi množica turistov iz vsemogočih krajev sveta. Bi rekel, da je Nemcev med njimi bolj malo.

Ko me pot po uri in pol spet pripelje naokrog, še vedno igrata. In še zmeraj se dobrodušno smehljata. Nato naredita premor, takrat pristopim in ju vprašam, od kod sta. Iz Bolgarije, odgovori možak. Rečem jima, da sem mislil, da sta iz kaspijskega dela Azije. Možakar se zasmeji in reče, da je pol Bolgarije bolgarske, pol pa turške – da pri njih, skratka, živi dosti Turkov in da je to razvidno tudi v glasbi. In pokaže na ženo zraven sebe, češ, tudi ona je Turkinja. Ob tem se oba zasmejita, žena še posebej radoživo, tudi s kancem nagajivosti. Nato zaigrata neko srbsko ljudsko, pač zato, ker sem jima v mešanici slovenščine, ruščine in rajnke srbohrvaščine povedal, da sem iz Slovenije (zanjo sta vedela, da je bila del Jugoslavije).

Starec in starka se na široko nasmihata, ko se v njuni poskočni melodiji igrivo sprijemajo utripi od kdo-ve-vse-kod. In raztapljajo težave in tegobe, da se zdi, kot da jih v nobeni deželi in v nobeni zgodovini sploh ni bilo.

(2010)

O SKUPNEM ŽARIŠČU

V okolici Ptuja je še v začetku 14. stoletja stal kamen Triglav – *curiam unam prope lapidem Triglaw**, je zapisano v starem ptujskem urbarju. Samo ta listina priča o njem. Morda so kasneje sveti kip krščanski duhovniki vrgli v Dravo, morda so ga podložniki morali stolči v kose in vzdati v temelje grajskih stavb gosposke. Tega ne ve nihče. Vendar so si ljudje zapomnili, da je stal ... tam nekje, nedaleč od starega mesta, na neznanem kraju. Pripoved o njem se je prenašala iz roda v rod in še stoletje ali dve kasneje so ga ljudje pred spanjem priprtih oči videli, kako kamnito gleda v smeri vzhajajočega Sonca. Mnogi so ga hoteli pozabiti in so radovednim otročajem v soju večerne leščerbe raje pripovedovali o božjem sinu, upodobljenem v bližnji cerkvi. A zmeraj je bilo vsaj nekaj modrih stark, ki so čvale ogenj spomina nanj. Ta je včasih vzplamtel močneje, drugekrat tlel šibko, kdaj pa kdaj skorajda ugasnil, a vendarle vztrajal na nenavadno trdoživ način – kot tajno sporočilo, na smrtni postelji hišnega gospodarja šepetaje sporočeno njegovemu nasledniku, kot prvinska obleka duše, ki se noče preobleči v tujo opravo, ali kot zavetje domačemu upanju, ki blagodejno napaja žejne.

Tako kamen Triglav vse do današnjih dni žari z ravnice izpod Pohorja – čeprav ga ni mogoče nikjer videti, čeprav je na njegovem mestu vse kaj drugega. Vendar še zmeraj preseva skozi plasti teme, sije skozi zaprte veke ljudi, ki spijo v svojih posteljah, potuje na preprogi starodavne vednosti, jih pokriva z valovanjem neme pesmi, v ušesa šepeta skupno šifro, tajno, njim podtalno znano, a obenem nedoumljivo, podobno skrivnostnemu vezivu, ki tli v votli navzočnosti skupnega vozlišča.

* Po mnenju zgodovinarjev se ta latinska navedba iz l. 1322 morda nanaša na kamnito upodobitev boga Triglava, za katero da ni izključeno, da je bila postavljena v bližnji okolici Ptuja.

Ob pomladanskem enakonočju, Jarilovem dnevu 2012 – v spomin na prvi upor Karantancev proti spreobrnjenju leta 763

20. 3. 763 – 20. 3. 2012, Jarilov dan

PRIPOVEDKA O VLADARJU

Tisočletje nazaj so ljudje svojega Vladarja poznali iz prve roke. O njem so mrkih lic šepetali, da se ne briga za svoje ljudstvo, da je razuzdanec in podel uživač pravice prve noči, neizprosni sodnik in velik strahopetec na bojišču. Končal je temu primerno: na begu z bojnega polja ga je zadela sovražnikova puščica. Tako je bil zapisan v spominu svojih sodobnikov.

Dve stoletji kasneje so se govorice o njem spremenile. Morda zato, ker so bili novi gospodarji dežele dosti bolj neusmiljeni od njega. Dedki so svojim vnukom pripovedovali, da je bil Vladar veseljak, da je imel dosti otrok in da je imel dobro, zvesto vojsko.

Štiri stoletja po neslavnem Vladarjevem koncu so ljudje v deželi živeli zelo slabo. Širila se je lakota, bolezni so ugonabljale staro in mlado. Starci so pod lipo momljali vaškim sirotam o davnem Vladarjevem času, ko je bilo mnogo bolje. In da je bil Vladar skrben gospodar bogatih vinogradov in rodnih žitnic, da je bil pravičen sodnik in prvi med svojimi pogumnimi vojščaki.

Minilo je sto novih let in takrat so babice vnukom pred spanjem pripovedovale o Vladarju, čigar imena niso več poznale. Imenovale so ga Hrabrosrčni in poudarjale, da je bil pameten knez, naklonjen svojemu ljudstvu. Na dvoru je živel s svojo blagorodno ženo in častitljivimi sinovi, obkrožali so ga učeni zvezdogledi in spretni ranocelniki in v prah je zmllel vse tuje vojske, ki so se kdajkoli drznile stopiti na tla njegove kneževine.

Danes piše v knjigah pravljic, da je bil Vladar sloveči modrec s tremi sinovi, ki so po njegovi smrti vladali trem mogočnim cesarstvom. Pisal je pravične zakone in čudežno je znal ozdraviti bolne ljudi. Vsa sosednja ljudstva so se ga tako zelo bala, da si nobeno ni upalo niti za ped prestopiti meja njegove dežele. Po smrti so ga pokopali na skrivnem kraju. Tu se bo nekega dne zemlja čudežno odprla, Vladar se bo prebudil in odrešil to deželo vse nesreče in tegob.

(v Mariboru, 2009)

O TISTI, KI SO PADLI ZA SKUPNO USTAVO

V knjigi suho piše, da je vojska postrojila komunarde ob zid in jih postrelila. Na stotine, več tisoč. V drugi berem, da so del poslancev izgnali iz konventa in jih nedolgo zatem odgnali na giljotino. Tretja opisuje, kako je nek skrajnež izpeljal atentat na razsodnega politika.

V kaj so se spremenile te smrti? V začasni nič ali v prerazporeditev dogovora med tistimi, ki so preživeli družbeni spopad? Zamenjali so volilna pravila, dodali kaj v zakone, jih morda spisali na novo, na oblast pripeljali druge ljudi ... in to je bilo to. Vendar ostaja grenko spoznanje, da je človeku pečenka na mizi vredna več od življenja drugega človeka. In da pride do sporazuma šele po toči strelav ali vsaj sabljanju jezikov. Res, grabežljivo besnilo oblastnosti sega od enega do drugega obzorja človeka in ukloniti se mu mora prav vse: utripajoče žile, uklenjene in ožuljene roke, zaveza pravičnih, v suženjstvo zakleti, obkoljeni, oblegani, pod soncem nesvobodni, križani, razčetrverjeni in nagnani v krematorije, nesrečniki in raztrganci, ječeči pod bičem in željni boljšega jutri ... vsi ti milijoni hlepečih, ki se skozi tesnobo zgodovine gnatejo proti nečemu, kar naj bi bilo preskrbljenost in prostost, dopuščanje in preudarna spravljalivost – zapisano v enem samem zakoniku, v nekaj kratkih členih, v ustavi za vse, obeleženo v mislih, čustvih in ustroju družbe, v dodelanem spominu množic, ki jim obzorje podpira ocean hrepenenja svetlih predhodnikov.

(Sklop besedil 'Seganja v skupni čas'; Ob 142. obletnici padca Pariške komune; v Mariboru, 2013)

RESNIČNE POTREBE HOMO SAPIENSA

V starem kinu so prikazovali žalosten film o revolucionarju. Z orožjem v roki se je boril za pravice zatiranih in na koncu tragično preminil. Dvorana je bila slabo ogrevana in skorajda prazna.

V novem kinu nedaleč proč so v istem času prikazovali komedijo o fantku, ki je sam ugnal tri oborožene roparje. Dvorana je bila nabito polna, staro in mlado je pokalo od smeha.

(v Mariboru, 2008)

KLÉČI!

Leto 1938, Frančiškanska cerkev v Mariboru. Dijaki pri obvezni šolski maši. Na kolenih, v predpisanem razporedu. Desetletnemu Bojanu so nedavno operirali poškodovano levo koleno in bolelo ga je, ko je klečal na hladnih kamnitih tleh. Težo svojega telesa je prestavljal na desno koleno, zato ni bil vzravnán. Eden od frančiškanov, ki so skrbeli za red pri maši, je vsake toliko stopil do njega in ga z roko močno pritisnil na levo ramo, do bolečega vzravnánja.

(zapisal Jože Kos Sine po pripovedovanju Bojana Čebulja (1928–2013), kulturnega delavca, igralca in režiserja na gledališkem in lutkovnem področju; v Krčevini pri Vurbergu in Mariboru, 23. 6. 2011)

O BREZPLAČNI VOŽNJI S TAKSIJEM

Upokojena učiteljica, nekdanja članica Zveze komunistov Jugoslavije, ima nizko pokojnino. Zaradi starosti težko hodi, zato pogosto uporablja taksi. Občasno po telefonu pokliče brkatega taksista, ki je pred izgubo prejšnje službe delal kot ekonomist in je zaradi svoje idejne doslednosti nekdanj protestno vrnil svojo knjižico Zveze komunistov Jugoslavije. Svojim znancem razlaga, kako da upokojena učiteljica pri plačilu za vožnjo s taksijem pazi na vsak cent. A da bi se rada brezplačno peljala kamorkoli.

Uboga nekdanja jugoslovanska komunista. Ukleščena sta v primež pomanjkanja kapitalistične družbe. Na idejni ravni sta si blizu, a zatakne se pri plačilu.

(v Mariboru, 2009)

JUŽNOSLOVANSKI EPITAF

Nek ostareli ustaš mi je na dalmatinski obali poleti 2007 razlagal, kako lepo bi bilo, če bi imela Hrvaška tako kot v času njegove mladosti neposreden ozemeljski stik s papežem in Veliko Nemčijo. Ko je meni, ki me je prepoznal kot Slovenca, zajedljivo drobezljaj svojo varianto fašizma, sem v mislim odjadral na majhen otoček njegove pameti in tam našel trdoto razbičanega kamna, skopost plitve zemlje in kaplje krvi, ki polzijo iz ročno vezanega izvoda Biblije s pozlato.

(v Kaštel Starom pri Splitu, 2007 in v Mariboru, 2011)

* * * * *

Knjiga je v fazi priprave in dopolnjevanja.

Avtor besedil in fotografij: Jože Kos Sine

Objavljeno na spletni strani:
www.likodej.si

V Mariboru, 25. 6. 2020